

	באמהות.	רק בימות החמה	
תוספות	אלו טובים בימות החמה ואינם טובים בימות הגשמים, ואלו טובים בימות הגשמים ואינם טובים בימות החמה (ולא איתפריש מה מה).		
רמב"ם (דעות ד ט, וכ"כ עלה לתרופה למלבי"ם ע"פ שבילי אמונה)	אינם טובים	טובים	

דף נו

'כל עיר שיש בה מעלות ומורדות, אדם ובהמה שבה מזקינין בחצי ימיהן' - מפני הטורח (רש"י). ולפ"ז גם מי שגר בעליה, זיקנה קופצת עליו (וכ"ה בחופת אליהו רבה שבסוף ספר ראשית חכמה [שער שלושה]: שלושה מזקינין בלא זמן, הדר בעליה וכו'. וכ"ה באבות דרבי נתן סופכ"ה שהדר בעליה חייו אינן חיים, וכתב מהר"צ הכהן מלובלין בספר דברי סופרים אות ו שהוא ע"פ הגמ' כאן. וע"ע מגדים חדשים). ולכאורה צ"ב שהרי הרמב"ם (פ"ד מהל' דעות הי"ד-יח) כתב: ועוד כלל אחר אמרו בבריאות הגוף, כל זמן שאדם מתעמל ויגע הרבה וכו', אין חולי בא עליו וכוחו מתחזק, ואפילו אוכל מאכלות הרעים. וכל מי שהוא יושב לבטח ואינו מתעמל וכו', אפילו אכל מאכלות טובים ושמר עצמו על פי הרפואה, כל ימיו יהיו מכאובים וכוחו תשש וכו'. וקודם שייגע ויתעמל ואחר שייגע ויתעמל וכו'. וינוח ביום ההקזה ולא ייגע ולא יתעמל ולא יטייל. עכ"ל. הא קמן מעלת ההתעמלות והיגיעה הרבה שהיא מחזקת הגוף והכוח (ועי' להגר"ח קנייבסקי שליט"א בקרית מלך שם דצי"ן מקור לזה בגמ' גיטין סז ע"ב 'גדולה מלאכה שמחממת את בעליה'). וצ"ב. אמנם נודע מחכמי הטבעים הבדל בין התעמלות מסודרת להתאמצות יתר. ודו"ק.]

'בא לרבעה מרבעה בריבוע עולם' - כן יעשה לכתחילה, אבל בדיעבד לא מעכב (רבנו יהונתן הכהן מלוניל על הרי"ף טז ע"א [וכתב 'אנו נותנין לו עצה... טוב שירבענה...']. אך במאירי משמע דחולק על זה, ע"ש). והטעם שיש לכתחילה לרבע כריבוע העולם הוא לפי שכל עיר צריכה תחום אחד, ולא כל אחד ימדוד לעצמו וישתנה התחום לפי כל אחד ואחד (שו"ת נודע ביהודה מהדו"ת או"ח סי' נא, וכתב לפ"ז דאם כל בני העיר ציינו כבר את התחום שלא לריבוע העולם - נשאר כמו שציינו, אפי' שהרויחו עי"ז מקום, ומחויבים תמיד לנהוג כן. עכ"ד. והובא בשערי תשובה ריש הסימן, ובכה"ח ס"ק ז. והחזו"א סי' קי ס"ק כג חולק על זה, ופי' שכוונת רבנו יהונתן שמוסיפין בתים לעיר או שמקיפים חומר ומרבעים אותה. וכתב נתיבות שבת פמ"ב סעי' יח הע' נו דצ"ע למעשה).

'אין תקופה מושכת מחבירתה אלא חצי שעה' - עי' ברש"י סדר 'כל"ש צמח"ן' (וכ"ה ברש"י ברכות נט ע"ב, שבת קכט ע"ב, שם קנו ע"א [וקוראם 'שצ"ם חנכ"ל' לפי סדרן מתחילת הבריאה, ו'כל"ש צמח"ן' הוא סדר שליטתן, ו'חל"מ כצנ"ש' הוא לפי סדרן בתחילת הימים, ו'כצנ"ש חל"מ' הוא לפי סדרן בתחילת הלילות. (ומש"כ כאן רש"י בשם ר' שבתי דטלו - הוא ט"ס, וצ"ל שבתי דונולו. ועי' רש"י ביצה לג סוע"א ובהגהה שם [נדקדוקי סופרים אות פ, מגדים חדשים])).

והנה, עוררני אחד לא מכבר האם קביעת חז"ל בחלוקת היממה לכ"ד שעות דוקא היא משום מציאות המשתנה משעה לשעה ששייך לחלק היממה לכ"ד חלקים מחמתה, או שרק רצו לחלק היממה למספר שעות יהיו אשר יהיו, והסכימו על י"ב שעות. ומדברי הגמ' הנ"ל ופרש"י מבואר להדיא דיש שינוי מציאותי כל שעה ושעה, כ"ד פעמים ביממה משתנה המזל השולט בשמים כל שעה ושעה. והנה באגרות חזו"א (ח"ג סי' קעט) כתב: ובהיות שהתורה חילקה את היום השלם מזווג מיום וליל לכ"ד חלקים, ואנו קוראים לכל חלק בשם שעה, וזה ניתן בסוד העיבור, כדאמרו בר"ה כה, דחידוש הלבנה כ"ט י"ב תשצ"ג מתתר"ף שהשעה נחלקת, ונוח ליחס י"ב שעות ליום וי"ב שעות ללילה, והלכך בחרו חכמים לחלק את היום לשעות. ובהיות שתכלית סידור העבודה של היום, לגדל השעות ביום הארוך ולקצרם ביום הקצר, קבעו לחשוב השעות זמניות, וממילא יסודר הדבר דבר יום ביומו. עכ"ל, ע"ש. ומתבאר מדבריו שהתורה חילקה את היממה לכ"ד חלקים, וחכמים אחר שראו שהיממה נחלקת לכ"ד חלקים, היה נוה להם לומר שי"ב חלקים ניתן ליום וי"ב חלקים ללילה אע"פ שרוב השנה אינם שוים, [כיון ששוים בשני זמנים בשנה - ניסן ותשרי], וקבעו שנמדדו בשעות זמניות כשהיום מתארך או מתקצר. אלא שלכאורה אם נתכוין להוכיח הא דענין כ"ד שעות ביממה ניתנו מן התורה, ע"פ הגמ' בר"ה כה שם לגבי כ"ט י"ב תשצ"ג, דעל כרחך כיון שניתן סוד העיבור לשיעור בי"ב שעות ותשצ"ג חלקים מן השעה ודאי שגם ענין השעה עצמה נמסרה בסוד העיבור, - לכאורה ראינו זו צ"ב, שאפשר לומר דבסוד העיבור ניתן בדיוק כמות הזמן של המולד: כ"ט יממות ומחצית היממה ועוד חלק זה וזה מן היממה. ואחר שהחליטו בני אדם על כ"ד שעות ביממה, תירגמו חכמים החלקים הנ"ל ליי"ב שעות ותשצ"ג חלקי השעה. ודו"ק. והגר"ח קנייבסקי שליט"א הפני למש"כ

בספרו קרית מלך (פ"ו מהל' קידוש החודש ה"ב) עמש"כ הרמב"ם שם דהיום והלילה כ"ד שעות והשעה מחולקת לתת"ר"פ חלקים, כתב בקרית מלך: סנהדרין לח ע"ב י"ב שעות הוי היום, תנחומא ויחי סי' טו י"ב שעות ביום י"ב שעות בלילה... עיין ר"ה כה ע"א 'ושני שלישי שעה וע"ג חלקים', ובהקדמת ספר העברונות מביא בשם מדרש אמר שמואל כשעלו בני יששכר לרקיע קבעו תת"ר"פ חלקים לשעה. עכ"ל. והנה מה שציין לגמ' הנ"ל לכאורה עדיין אינה ראייה מספקת למסירת ענין כ"ד שעות מן השמים, וכנ"ל, ומה שהביא בשם הקדמת ספר העברונות - אין הספר הנ"ל תח"י, וגם ענין עלית בני יששכר לרקיע לא ידעתי, ואמנם מצינו שדרשו חז"ל מהפסוק 'ומבני יששכר יודעי בינה לעתים' [דהיי"א יב לג] שהיו בקיאים בחכמת העיבור, אך על ענין עלייתם לרקיע לא מצאתי. וה' יאיר עיני.

(ע"ב) 'אמר רבא בר אדא משוחאה אסברה לי' - פרש"י: בר אדא, שם האיש. משוחאה, מציין תחומי העיר. עכ"ל. ובפשטות כוונתו שלא נטעה לקרוא כך: אמר רבא בר אדא, משוחאה אסברא לי. דהיינו שנחשוב שרבא בר אדא אומר שאדם ששמו משוחאה (או תפקידו) הסביר לו. והנה בגמרא (בבא מציעא קז ע"ב) איתא: א"ל רב יהודה לרב אדא משוחאה וכו'. ע"כ. וא"כ רואים שהמשוחאה היה רב אדא עצמו, ולכאורה שלא לחלק את השוים י"ל שגם אצלנו הכוונה בר אדא - הבן של אדא שהוא עצמו המשוחאה (ואין לחלק בין שנתכנה לפני"כ 'רב' לכשלא נתכנה, כפי שמצוי במקומות רבים שנשמט מחמת ט"ס או חילוקי התקופות, ואכמ"ל). וכן נראה שהעיר הגרי"ז שטרן משאוול במאמר תהלוכות האגדות (שבסוף שו"ת זכר יהוסף ח"ב, פרק ט דף יח ע"ג בקטע הראשון), וכתב: ותמהני על רש"י וכו' מה דחקו לפרש בר אדא שם האיש. עכ"ל. ומשמע שהבין שכשרש"י אומר 'בר אדא שם האיש' רצונו לפרש שבר אדא בעצמו הוא המשוחאה. אמנם י"ל גם ברש"י שכוונתו שאדא הוא המשוחאה, רק כתב 'בר אדא שם האיש' שלא נאמר דקאי על רבא ונפרש 'רבא בר אדא' כמש"כ לעיל. ודו"ק.

דף נז

'נותנין קרפף...' - סיכום הסוגיא בס"ד:

שתי ערים		עיר אחת		
ר' מאיר	חכמים	חכמים	רבי מאיר	
נותנין קרפף לזו וקרפף לזו	נותנין קרפף לזו וקרפף לזו	אין נותנין קרפף לעיר ואם יש בית מחוץ לעיר - ד"י: אין נותנין אלא קרפף אחד. תוס': נותנין קרפף לזו וקרפף לזו.	נותנין קרפף אבל לבית לבדו אין נותנין קרפף	רב הונא
קרפף אחד לשתיהן	↑	אין נותנין קרפף לעיר תוס', רשב"א בת"א א: וה"ה בתוך עיר לכל בית ובית אין נותנין קרפף, אלא שבעים אמה ושיריים. רשב"א בת"א ב', ריטב"א: עי' בדבריהם.	↑	חייא בר רב

להלכה נחלקו הראשונים, יש פוסקים כחכמים (משמעות הרמב"ם פכ"ח מהל' שבת ה"א ובפיהמ"ש, תוספות, סמ"ג, משמעות הרשב"א בחידושו, ריטב"א, המאירי בשם הראב"ד [ותמה המהדיר שלא הזכיר את הרמב"ם], והבית יוסף סי' שצח ניסה להוכיח ג"כ שכך דעת הרי"ף, אך צידד לכאן ולכאן. אמנם בשו"ע שם סעי' ה פסק כן בפשיטות, וכן צידד הגר"א בביאורו להחמיר, ועי' ביאור הלכה ד"ה וכן ומשנ"ב ס"ק כד, ובחזו"א סי' פ וליקוטם סי' ב ס"ק יט, וע"ע יד בנימין עמ' שיב-שיג). ויש פוסקים כרבי מאיר (הרא"ש סי' ג והמרדכי ריש סי' תקד בשם מהר"ם מרוטנבורג [בפסקי עירובין סי' קנ], הרשב"א בעבוה"ק ש"ה ו ובתש' ח"ד סי' כא, המאירי שכן דעת רוב הפוסקים, הטור סי' שצח, וכ"פ הרמ"א בהגהה שם, ועי' ביאור הלכה ומשנ"ב דלעיל), אך רוב ככל הפוסקים פסקו כרב הונא (כל הראשונים שם), דלא כמי שפסק כחייא בר רב (רבנו יהונתן הכהן מלוניל על הרי"ף טז ע"ב, פסקי הרי"ד) שפסק כחייא בר רב. [וע"ע מנחת ישראל ומגדים חדשים].

'דאמר קרא מקיר העיר וחוצה, אמרה תורה תן חוצה ואח"כ מדוד' - "מקיר העיר וחוצה אלף אמה" בגימטריה 'תן חוצה ואחרי כן מדוד' [907-908] (גליונות קהילות יעקב).